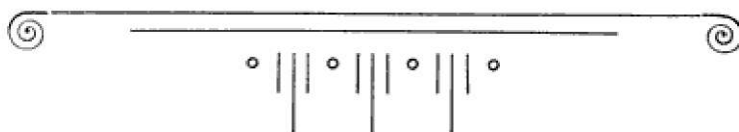

LJUBLJANSKI ZVON

Refleksi.

Umrl je utrujeni dan
in barve opojne je vdahnil nebesni višini,
ozračje drhti — sanjav polumrak —
in pesmi drhteče iz prsi kipé vijolini.

Ah dragi, živi spomini
budé se v glasovih teh;
kaj ne da, ti poješ pesem
o davno ugaslih dneh! —

In v tiste čase se potapljam ves,
ah v čase, ko smo še veseli
od greha do kesa hiteli,
a slednji, vedno slednji — bil je kès.

Glasovi trepetajo v tiho noč,
nebo poslušá tvojo melodijo,
o dnevu sanja, zvezdice na njem
— blesteči se spomini — že gorijo.

P. Grošelj.

Zorica.

Spisal Samo Vasiljev.

Zorica zlata, Zorica mila! —

Na vedrem nočnem nebesu je zasvetila ter se nato hipno v neskončnost zopet skrila bleščeča zvezda. Zaman je zrl ob odprtem oknu sloneči osiveli davkar Rogovec v nebo. Zasvetila je in šla je in ne bode je več . . . nikdar več! Toda on je še vedno čakal in čakal, trudne vodene oči so zrle še vedno navzgor nekako upajoče ter brezmejno hrepeneče po predragem ugaslem sijaju . . . Črez kratko pa so se tiho dvignili pod nebo temni oblaki ter naglo razpeli pod srebrnotkano jasnino črn, neprosojen zastor. In moreča tema je padla na zemljo, moreča tema na davkarja. Oči njegove so se zaprle, glava je omahnila v tresoči se roki, a iz prsi so prihajali vzdihni globoki, mučni in težki — vzdihni umirajočega . . . Ah, ne bode je več! . . . nikdar več! . . .

*

Zorica zlata, Zorica mila! . . .

Ti si bila nedolžna, lilija čista in bela v vseh svojih štirinajstih letih, lilija vseskozi izza hipov, ko te je prvič poljubil beli dan. A vendar si deklica čista, nedolžna ti edina kriva, da je jel umirati tvoj dobri oče . . .

Danes zarana je bilo, ko si zaprla oni jasnomodri, neizmerno ljubki in ljubeči očesci na veke. Tedaj je tudi oledenela tvoja topla ročica v tresočih se rokah očetovih in iz nje se je izlil po žilah njegovih k srcu strupen mraz, ga zastrupil in z zastrupljenim srcem je jelo umirati življenje.

Ah Zorica, Zorica! Zakaj si morala zapreti očesci na veke?! . . .

Nato pa so prišli oni mrki možje v črnih opravah in zavili mladostno telesce, katero je naglo oblekla postarna služkinja Špela v belo obleko, v ravno tako bel, a tančičast ovoj, in odšli so ž njim v rano pomladno jutro. Na vzhodu se je ravno rdela jasna zora in vabila in zvala vesoljno stvarstvo k vstajenju in življenju; ah, vse je budila in obudila, samo nje nič več, samo nje! . . .

In položili so jo na neznamenit oder neznamenite trške mrtvašnice in ob njej je zagorelo par visokih voščenk medlo in otožno, poleg dveh napol orumenelih tuj edini siromašni okras.

V mrtvašnico torej, kar takoj z doma, kar takoj iz rok ljubečega otca, v nenadni, prestrašni boli ječečega, mročega! Kleta zavratna škrlatinka, ki je oropala telesce življenja, mu je tudi zabranila počivati v domači sobici. Zaman bi bile vse prošnje, vsa prizadevanja! Hišni gospodar je imel mladoletne, še zdrave otroke, zato je vse zaman!

Osirotelemu Rogovcu so se na mah pobelili lasje in dolga brada, lica so mu obledela, upadla ter se prepregla z razami in gubami bolesti in život njegov se je zgrbil ter klonil k zemlji. Slaboten, sključen starček, ki pojde nemara kmalu za hčerko, ki ga že vabi zemlja v svoje naročje.

Starček — a mož je živel pravzaprav šele šestnajst let!

Da, šestnajst let! . . .

Mladost mu je minila neveselo, dolga in temna, brez svetlih žarkov, polna naporov, skrbi in bridkosti! Brez otca in majke, brez bratov in sestra, brez vseh dragih, ljubečih svojcev in prijateljev ter brez doma že izza najnežnejših let — sam, vedno sam. Le neki bogat stric v bolj daljnem sorodstvu se je tuintam malce zmenil zanj ter ga borno podpiral nekaj let do svoje smrti; nato pa je ostal osamljen na trnjevi poti. A glad mu ni vzel žilave vztrajnosti in po težkem trudu je prišel kmalu do poštenega kruha.

Toda svetli žarki, ki bi ga mogli dvigniti iz mrtvila, v katero ga je okovalo mračno samsko življenje, še dolgo, dolgo niso padli nanj. Zaživel je šele pravzaprav pred šestnajstim leti, ko je prišel že kot star davčni kontrolor v Mirni trg, v katerem biva še sedaj. Tu v trgu je cvetla mlada, nežna Zorka, sicer ubožna hčerka samotnega, na smrt bolnega diurnista, a polna najmilejših duševnih in telesnih krasot. Tu je začutil Rogovec prvič v žitju svojem objem svetlih žarkov, ki so zmagonosno vstali iz svinčenih megel — čisti, oživljajoči, topli; začutil je neizmerno srečo, presladka vez brezmejne ljubezni ga je združila z Zorko in vzniknila je zanj doba življenja.

Ta doba pa je bila kratka. Smehljala se je le šestnajst let, kratkih kot presrečni trenotek, kot utrip v sladkem čuvstvu vzdrhtelega srca. Samo v drugem letu te jasne dobe je enkrat zagrozila noč . . . tema se je borila s svetlobo . . . solze s smehljajem . . . z radostjo bolest. Prišel je usodni dan črnega obupa, a obenem sladko

blestečih nad: mala Zorica je odprla prvič svoji jasnomodri, globoki, ljubezni polni očesci v hipu, ko je zaprla mamica njena prav taki dve na veke. Rogovec je vil v obupu roki ter mrl nad mrtvo soprogo, a v tem mu je vzplaval zopet in zopet pogled na pisano zibko in na smehljajoče se bitje v njej in v mroče srce mu je jel liti krepilni, rešilni lek. Ta sladki, drobni obrazek . . . ti jasnomodri očesci . . . ti mali ušesci! Ah, ženka ni umrla, ona se je prerodila ter je vstajala v zibki k novemu življenju! In kadar je pritisnil novorojenčico na prsi ter potapljal žejno dušo v sinjo globino njenih očesec, pil je kar dvojno ljubav, ljubav prerojenke in še drugo novo, še nepoznano in še nežnejšo.

Detece milo, Zorica mala je ozdravljala in ozdravila tedaj bolno srce; in vstajali so zopet dnevi jasni in srečni in ona je ob dragem otcu klila, se razvijala in cvetla naglo, žlahtno, nedolžno — kot lilija na vrtni grudi. Časi življenja pa so po bliskovo hiteli in zbežali, zamorila jih je nenadna smrt in ne vrnejo se več . . . nič več . . .

Toda pač! Vračali so se in vračajo se z žarkimi smehljaji zopet in zopet že ves današnji dan — hipna fata morgana v obupno sedanjost. In osušili so bridke solze, zato pa razvneli tem strašnejšo bol: bol umirajočega, zastrupljenega srca brez edine utehe — brez solzal . . .

Ah časi! Vi ste se vračali in se vračate le še v pekočem spominu!

*

Iz prsi so prihajali vzdih, globoki, mučni in težki — vzdih umirajočega. Zavest obupnotemne sedanjosti je zgrnila nanj črno senco in sklonila osivelo glavo, da je zdrknila v tresoči se roki, ki sta sloneli ob odprtem oknu; k tej zavesti pa se je dvignila sedaj kmalu nekako tolažilno druga — da umira že tudi sam . . . Bil je preverjen, da nikakor ne more preboleti krutega udarca, in čutil je določno, da mu vedno bolj pojemajo moči, da pada nanj čimdalje bolj mameča slabost . . . in da pojde že skoro za hčerko Zorico. Dasi je pa čutil že v vsem telesu težko, jedva še premagljivo onemoglost, vendar mu niso še hoteli ugasniti v trdni glavi živi spomini na smehljaje umrle sreče ter zaspati in zamreti nebrojne misli, ki so ga, vračajoč se zopet in zopet, mučile, vznemirjale ter tuintam tudi za hip tolažile že ves današnji dan — prej do večera ob odru rajnice, sedaj doma ob oknu sobice njene, iz katere so jo bili odnesli ob jutranji zori. —

Ako skoro umrje? . . . Onkraj groba mu mora vzcvesti vendar toliko večja sreča, saj se ima združiti v večnem veselju ne samo z Zorico, temveč tudi z ženko svojo! Vest njegova je lahka: živel je vedno pravično in pošteno življenje in ženka in hčerka sta bili skozi celo svoje mlado življenje angelskočisti, brezmadežni.

Vendar pa se mu je zdelo novo življenje onkraj groba nekako nedosežno in daljno in misel nanje ga je sicer tolažila, a mu ni mogla vlti popolne tolažbe . . .

Toda zakaj je padel sedaj ta strašni udarec?!

Koliko let bi še lahko živela Zorica zdrava in vesela, da je ni napadla ta kleta škrlatinka! Zaman je čuval ubožico bolj nego zenico v svojem očesu, kruta bolezen je prišla vseeno kar zahrbtno ter z neumevno naglico.

A zakaj je usmrtila ravno Zorico, zakaj žive in se zaporedoma ozdravljajo vsi drugi mladoletni bolniki in bolnice Mirnega trga, ki so tudi oboleli za isto boleznijo? Zakaj je padel ravno na njegovo hišo ta strašni udarec?! . . .

In ravno v njegovi hiši se je živelo vsekdar najkrepostnejše življenje v celem trgu! Ali nima ravno ta še toliko večje pravice do sreče?! . . .

Ob tej misli je prešinil Rogovca trpek, bolesten čut, da ni ravnalo nebo ž njim pravično. Kolikrat ga je že prešinil ta čut v teku današnjega dneva! In kakor vsakokrat je začul tudi sedaj kmalu šepetati znani blažilni glas v tem hipu neznanega mu znanca, ki ga je bil prišel tolažiti v teku dneva: »Potolažite se in ne obupajte! Nebo je vzelo razcvitajočo se nežno lilijo, da ne bi nikdar očrnili nje čiste beline zli, sovražni viharji! Morda bi se bili že kmalu zbrali na jasnem obzorju! . . . Tako pa ji je bilo celo mlado življenje le sladek sen, od katerega se je poslovila s srečnim smehljajem, ki ji še vedno igra okrog ustnic!« . . .

V tem hipu mu je živo vdihnil spomin podobo ležeče Zorice s smehljajem okrog drobnih ustnic, a z zaprtimi vekami. Ustnice se pač smehljajo, toda, ali je ta lahni nasmeh okrog njih res srečen, ali ni razlita v njem neka skrivnostna boleost? Ne počivajo li okrog zaprtih očesec, nekdanjih jasnih odsevov čiste sreče in radosti, tudi neke bridke poteze, ki jih je začrtala tista boleost? — — —

A čudo . . . čudo! . . . Kaj je to?! . . .

Prihaja li sen . . . sladek sen? . . .

Glej! . . . To je nasmeh rajske radosti . . . tu ni bolesti, ni gorja! — O čudo, čudo! . . . Očesci sinji sta odprti ter se smejeta

vanj živo, veselo . . . v lici se zliva rudečica . . . vse telesce se pregiblje . . . in — sedaj je nenadno vstalo pred njim naglo in lahko . . . ah, Zorica je zdrava in živa! — In glej! že drobní proti njemu . . . v ročicah in v slamniku na glavici pa ji cveto bujni šopi zvončkov, resja, trobentic . . . Gotovo je bila v bližnjem gozdu z ljubljeno strežnico Uršo ter je nabrala pomladanskih cvetic za mamičin grob in zanj . . . In sedaj ga hoče poljubiti ter obdariti s cvetkami: ljubko napeti rdeči ustnici že vabita k poljubom . . . ročici se prožita . . . ah, sedaj, sedaj zagore poljubi . . . ah, sedaj — — —

Toda, o groza! . . . Gorje!! — — Črni možje se dvigajo po bliskovo iz kotov v sobi kakor zle, sovražne pošasti . . . v njih rokah se zvijajo bele kače in . . . glej, — že se vzpenjajo ter ovijajo okrog nje . . . gorje, . . . umore jo, zaduše jo! . . .

Rogovca je pretresel silen mraz in, ves prevzet od tajne groze in strašne slutnje, se je naglo dvignil, odprl oči, razpel roki . . . toda oči so se zagledale v prazno temino, roki zakrilili v temno praznino . . .

Črez kratko se je vzdramil iz polsna, ki ga je bil premagal ob živem spominu, in težka senca obupa se je jela zopet zgrinjati nanj . . .

Skozi odprto okno so nenadno zabrneli zamolklo, a razločno udarci daljne cerkvene ure.

Ob teh udarcih se je naenkrat zganil; zazdelo se mu je, da brne v brezkončnost. Prikradla se mu je slutnja, da je že silno pozno, in pri tem mu je bilo, kakor bi čul v zamolkljih zvokih karajoče opomine na nujno, že malce zamujeno, bridko dolžnost.

Jel je počasi tavati v temini ter kriliti z rokama predse; kmalu je prilezel do vrat, otipal kljuko ter odprl.

V jedilnici, v katero je stopil sedaj, je jasno gorela svetiljka ob stropu. Svetloba ga je zaskelala v oči, da je moral pripreti trepetajoče veke; ko pa se je črez par hipov privadil žarke luči, je ugledal na mizi pod svetiljko pripravljena, še nedotaknjena jedila. Sedaj se je spomnil, da ga je klicala kuharica Špela že opetovano k večerji.

Dasi je čutil, da ima prazen želodec, vendar ni bil kar nič gladen. Duh jedil, ki je prihajal do njega, mu je sedaj celo presedal.

Ne meneč se za večerjo, je odstopical polagoma kar naravnost k stojalu, ki je stalo na levi poleg glavnih vrat jedilnice, snel ogrtač, si ga ogrnil ter segel nato še po svoj veliki črni klobuk. Pri tem se je domislil tudi male steklenice, katero je hranil v omarici ob steni tik bližnjih vrat, ter jel preudarjati, bi jo li vzal s seboj ali ne. Slednjič se je odločil ter stopil ponjo.

Predno pa jo je vtaknil v žep pri ogrtaču, je odprl zamašek ter jo nastavil za trenotek na usta. Par kapljic konjaka ga je malce okrepilo.

Ko je stopil nato nekoliko laglje v mračno prednjo sobo, v kateri je motno brlela mala obstenska svetiljka, so mu pritavali na ušesa glasni ženski vzdih; ti vzdih, prihajajoči skozi priperta vrata družinske sobice, so mu pohiteli k srcu ter vzbudili z novo silo pekočo bol.

To je ječanje bolne služkinje Urše, nekdanje dojke in pestunje Zorice! Gotovo vzdihuje sedaj po njej, po svoji ljubljenci! . . . Reva je zbolela tako močno brezdvomno le radi nje! Saj se ni genila od postelje ves čas, odkar je mlada sirotica obolela! Niti po dnevi niti po noči je ni hotela ostaviti, dasi je že sama hudo bolela! In vzdržala se je, dokler ni prišel oni grozni trenotek, ki ji je vzel vse moči, da se je onesveščena zgrudila na tla poleg postelje, na katero se je bila ravno prikradla zavratna smrt . . . Bog vedi, kako je sedaj revič! . . .

Nekako neodločno je krenil davkar proti družinski sobici ter odprl priperta nizka vrata na lahko na stežaj.

Ob Uršini postelji, katero je medlo obsevala deloma zapazena svetilnica, stoječa na dolgi skrinji vštric postelje ob nasprotni steni, je zdajci vstala s stola tovarišica bolničina — kuharica Špela ter pohitela k vratom.

»Kako je Urši?« jo je vprašal davkar potihoma.

»O ti moj Bog!« je zašepetala urno ona in sklenila roki kakor k molitvi. »Ali že zopet odhajate, gospod? . . . Ali ste vendar kaj večerjali?«

»Kako je Urši?«

»O ti moj Bog! Gotovo niste zopet ničesar zaužili! Oh, saj pravim! Slabo vam postane, slabo! Pomislite, gospod: že ves božji dan ste malone tešč in ako vam ne bi bila prinesla opoldne, ko niste hoteli priti domov h kosilu, ono malce juhe gori k --!« . . .

»Ne mučite me! Vzel sem konjak s seboj! — Ali je Urša zbujena?«

»O ti moj Bog! Zbujena, zbujena! Pa slabo ji je, gospod! Oh, da je moralo vse tako priti! Ne vem, kaj bode ž njo. Že ves čas, odkar se je prebudila — in to je že dobre četrte ure — se ji blede. . . Sedaj je malce utihnila. Morda ji je bolje!« . . .

»Špela! Špela!« je zaklicala zdajci nenadno bolnica na glas ter se premaknila na ležišču.

Špela se je naglo obrnila in vrnila k postelji. »Le mirna bodi, Urša! Ali želiš česa?«

»Kje je — Zorica? Povej mi! Za Boga! Povej!« . . . je hitela bolnica z boleznim, drhtečim glasom in odprla široko tope, kalne oči. Kar opazi davkarja, ki se je bil tudi približal postelji. »O gospod, gospod! Prosim vas! Za Boga! Povejte mi! — Kaj ne, da se ji ni pripetilo ni-i-ič?«

»Gospodični Zorici je dobro, Urša! Pomiri se! Verjemi mi!« je zašepetala kuharica pomirljivo.

Rogovec pa je molčal ter iskal primernih besed. Opazil je bil takoj, da se bolnica ne zaveda povsem prebridke nezgode. Jel je preudarjati, bi ji li razodel s pomirljivimi besedami resnico ali pa jo tolažil z lažjo . . . No — tolažiti jo je treba vsekakor, toda z lažjo? In s kako lažjo! . . . Besede kuharičine so se mu zdele zelo primerne.

Toda Urše niso pomirile, temveč prosila je, kakor bi jih bila preslišala, venomer z drhtečim, ječečim glasom: »Gospod, gospod! Povejte mi! Usmiljenje! Povejte mi! Kako je Zo-orici? . . .«

In zopet ji je odgovarjala sama tovarišica: »O ti moj Bog! Ali ne verjameš, Urša! Nič se ni pripetilo gospodični! Bog vedi, kaj si sanjala med spanjem!«

»Sanjala . . . sanjala . . .«

Sedaj se je oglasil davkar tiho in mirno: »Le pomirite se, Urša! Sanje . . . da . . . sanje so vas nadlegovale. — Ali vam je kaj bolje?«

»Bolje . . . bolje,« je zajecala bolna žena komaj slišno in nekako brezbrizno; nato pa je vzkliknila nenadno vsa vznemirjena na ves glas: »Gospod, gospod! Ali čujete?! . . . Ali čujete?! . . . Ta sladki, mili glas! O, ta prihaja iz nebes! Ali čujete? . . . Vstala bode in ozdravela — ljubica zlata, mala! . . . Mati božja usmiljena mi šepeče . . . Vstala . . . ozdravela! Radost bode zavladala v hiši! . . .«

In smeh je zaigral v razgretem obrazu bolničinem in glasni vzkliki so zamrli v polglasno, sladko šepetanje. »Sedaj mi je bolje! Vstala bode in ozdravela! Da, vstala . . . ozdravela!«

»Da vam je le bolje, Urša,« je jeknil čez nekaj časa Rogovec trpko ter se napol obrnil od postelje. »Sedaj pa moram k njej . . . k Zorici. Dolžnost . . . dolžnost me zove zopet k njej! Zato pa z Bogom, Urša! Želim vam mirno in lahko noč!« Obrnil se je proti vratom ter šel počasi iz sobice.

»Gospod, povejte ji, da je prišel glas iz nebes! . . . Vstala bode in ozdravela!« se je glasilo za njim . . .

Špela je sledila gospodu do vrat in skrivnostno zatarnala na pragu: »Oh, blede se ji, blede! Oh, saj pravim! Jutri mora priti zopet zdravnik! — — Gospod, ali se vrnete kmalu?«

Davkar je odkimal z glavo ter vzdihnil.

»Gospod, pri vseh svetnikih vas prosim, ne ostajajte predolgo! O ti moj sveti Bog! Kako rada bi šla z vami! Oh, saj pravim! Nesreča za nesrečo! . . . Urše pa sedaj res ne smem pustiti same, pa je ne smem! Sicer — oh!«

»Le pazite na revol! Sedaj pa zaprite, prosim, vrata za seboj, da — da je ne vznemiri morda škrebetanje ključa v stopniških durih!«

»Ali hočete, gospod, da vam posvetim po stopnicah?«

»Teh sem pač že vajen. Ni treba! Ta ključ vzamem s seboj, da veste! Saj imate še onega v kuhinji!«

»Naj vas potolaži Vsemogočni ob odru rajnice! Da se vrnete skoro! Srečno, gospod! Oh —! Moliti hočem za vas!«

Špela je zaprla vrata, Rogovec pa si je nekoliko oddahnil ter zavrtel ključ, za katerega je držal že nekaj trenutkov.

Ko je lezel preko temnih, brezkončnih stopnic doli iz drugega nadstropja, zazvenelo mu je nehote zdajpazdaj v ušesih: »Vstala bode in ozdravela!« A spomin na Uršine besede mu je izvabljal le neznamen, trpek, ironičen smehljaj. O srečna Urša, ki ti vlivajo iluzije sladke nade, ki te dviga bolezen nad strašno sedanost! . . .

Iz veže je stopil na glavno trško ulico ter odšel po njej; bila je mračna, le tuintam je zasvetilo v njo jasno ali motno izza odprtih ali z rdečkasto zaveso zastrtih oken. Po vsem trgu tišina; prekinjalo jo je le drsanje njegovih kratkih korakov. V obraz ga je nežno božala sveža in krepilna sapa. —

In zopet: »Vstala bode in ozdravela!« Kakor bi bil zašepetal sedaj lahen pihljaj vzduha te besede.

Vstala . . . Vstala! Ah! . . . Kako? . . . Njeni ročici sta ledeno-mrzli, žila ne utriplje več, srce ne bije več . . . Kolikrat je prijel v teku dneva, mroč ob odru, za njeni nad prsmi sklenjeni ročici! A zazeblo ga je vsakokrat in nikdar ni začutil niti najmanjšega utripa žile. Parkrat je celo razmaknil oni ročici in pritisnil glavo nad srce in poslušal; a srce je bilo vsekdar mirno, tiho, mrtvo . . . In ko je prišel slednjič še doktor Trs, izboren zdravnik ter dober znanec njegov, proti večeru v mrtvašnico ter na njegovo prošnjo še enkrat skrbno preiskal otrplo telesce, je zmajal zopet z glavo kakor zjutraj, predno so jo odnesli z doma, ter dejal resno: »Priatelj, sprijaznite

se z usodo! Tu so brezpogojno izključene vse iluzije! To vam ponavljam z mirno vestjo!»

Da, ona je mrtva . . . mrtva! Tudi mamico njeno so deli tako naglo in nenadno na mrtvaški oder in tudi ona se ni vzbudila več! Nikdar več! Ah! . . .

Vzdihnil je globoko in glasno, saj ni bilo živega bitja na ulici, ki bi moglo čuti in morda zasmehovati vzdih, neumljiv tujemu srcu. Pri tem je zavil iz glavne ulice v stransko; pot se je vzdigovala poslej v neznamen klanec.

Skoro bode pri njej, skoro zagleda zopet nje mili obraz . . . Še ga zagleda! Ni se zaprl nad njo tesni pokrov črne krste, ni je še zakrila groba noč . . . Nocoj bi pač še lahko prosto vzdihala, še bi se lahko premaknila in dvignila v njegovo naročje, jasnomodri očki bi se še ozrli vanj . . .

V krsto pa jo polože in zabijejo šele jutri! — Toda zakaj pravzaprav šele jutri?! —

»Do tedaj je še čas!« mu šine kot blisk skozi možgane.

V tem pa začuje trde korake pred seboj, ki so se oglašali vedno bliže. To so bili prvi tuji koraki, ki jih je začul doslej. Bil je ravno pri zadnji trški hiši ob tej poti, ki je tekla poslej popolnoma osamljena tja do cerkve in pokopališča.

Kdo neki prihaja? . . . Pa od te strani! . . .

Neka nenadna burna slutnja se je dvignila v njem in obstal je kakor pribit na mestu. Iz nezagrjenega hišnega okna v pritličju so se ujeli žarki svetiljke na njegovi dolgi sivi bradi in na voščenem obrazu, v katerem so se široko izbuljile vodene, motne oči.

Prišlec je takoj spoznal davkarja, obstal tudi sam par korakov pred njim ter jeknil malce v zadregi: »Moj Bog! Gospod davkar! Vi ste! . . .«

Rogovec pa je spoznal ob silnem presenečenju glas Kočarja, katerega je bil najel za varuha ob odru Zorice. »O Bog! Kočar! Kaj se je vend —?« — V prsih mu je zamrl glas, v razgreti glavi pa mu je švigalo kot bliskavica: Od nje prihaja . . . iz mrtvašnice! . . . Zakaj prihaja? . . . Morda je celo — zadihala?! . . . Morda se je prebudila?! — In pognal se je v temo proti Zoričinemu varuhu in vzkliknil grgraje: »Ali je živa?!«

Kočar, osupel vsled davkarjevega razburjenja, ni mogel izpregovoriti izprva nobene besede; bil je preverjen, da ga hoče davkar pokarati ali ozmerjati, ker je ostavil mrtvašnico. Šele sedaj se mu je posvetilo in takoj se mu je razvezal jezik: »Za Boga! Gospod!

Živa? Kdo? Gosposodična? . . . Kaj pa mislite?! Kakršno ste ostavili poprej, ko vas je gospod zdravnik izvabil iz mrtvašnice, taka je tudi sedaj! Prav taka, gospod davkar! Tiha, mrtva, smehljajoča . . .«

Rogovca je prešinil za hip čut, kakor bi mu bil Kočar usmrtil iznova oživelo Zorico; a le za hip, nato pa je bridko razočaran, a še vedno razburjen vprašal s slabotnim glasom: »Zakaj pa prihajate sem in . . . in puščate deklico samo? . . .« Glas se mu je tresel, ves život je trepetal in kri je plula še vedno burno, da so se čuli utripi srca.

»Oprostite, gospod davkar! Ne zamerite mi! Ko ste odhajali poprej zvečer okoli sedme ure z doktorjem iz mrtvašnice, ste mi pošepetali, da greste samo večerjat domov in da se vrnete takoj. Zato sem sklenil počakati ter poprositi vas pozneje, ko se vrnete, za dovoljenje, da stopim za trenotek domov, okrepcat se nekoliko za dolgo noč. A vas, gospod, ni bilo nazaj in vas ni bilo. Ura je bila že deset —.«

»O Bog! Revež! Na vašo večerjo pa res nisem mislil!« je jeknil davkar sočutno.

»Nič ne de, gospod! Dasi je pozno, večerjo že še dobim! Toda sedaj vas hočem prositi le odpuščanja, da nisem pustil pri gosposodični nobenega namestnika. Ako bi prihajali ljudje kropit, bi gotovo ne odšel proč, naj bi bil tudi brez večerje. Tako pa ni itak nobene žive duše gori. Vrata mrtvašnice sem pa zaprl vseeno dobro. No — ako bi bila moja žena zdrava v nogah, bi me ona gotovo namestovala, saj ne pozna strahu, kakor jaz ne. Poleg nje pa res ne najdete človeka niti v Mirnem trgu, niti v daljni okolici, ki bi me mogel ali hotel namestovati po noči v mrtvašnici, — niti za drag denar ne! Torej ne zamerite mi, gospod davkar! Svojo dolžnost sem izpolnjeval vedno natančno! Morda se še spominjate, kako sem bedel vestno ob odru rajne gospe — Bog ji daj nebesa! Štirinajst let je od tega, a meni se zdi, da smo zagrebli blago rajnico včeraj!«

Rogovcu je naraščala med dolgim Kočarjevim govoričenjem razburjenost, a poleg tega je prihajala nanj težka utrujenost, ki mu je morila misli in slabila telo, da je že parkrat mehanično zakrilil z rokama v temo, da bi otipal kako oporo. Večino Kočarjevih besed je preslišal, dasi je čul njegovo govorjenje; šele pri zadnjih besedah je postal pozornejši, se vzdramil iz otopenosti ter se oglasil zamolklo: »Ničesar vam nimam odpustiti — ničesar, le jaz vas moram prositi odpuščanja, ker nisem držal besed! . . . Oh, sam ne vem, kako sem se mogel tako zapozniti! Večerjal itak nisem nič, samo sedel

sem doma in čas mi je prebežal kot blisk. Kar pojdite sedaj, Kočar!«

»Bodite preverjeni, gospod davkar, da se vrnem takoj! Bog z vami!« . . .

Kočar je odšel jadrnih korakov v trg, Rogovec pa je krenil počasi dalje v nasprotno stran. Takoj mu je vstalo vprašanje, kako se je neki zgodilo, da se je bil tako strašno razburil ob Kočarjevem prihodu. Neumestna, neumljiva so se mu zazdela ona hipna domnevanja . . . Kako je bilo sploh možno, da se ni domislil najprej, da mora ubogi mož večerjati in da se je odpravil radi tega v trg?! In Zorica . . . oživela?! . . .

Rogovec je jel stopicati čimdalje hitreje in hitreje. Stara bol se mu je vračala s podvojeno silo. Okrog njega je bilo temno kot v rogu, le nekoliko v stran od ravne smeri, po kateri ga je vodila pot, se je lesketala v nezagrnenem oknu župnišča svetla luč, kateri je prihajal vedno bliže.

Ko je med urno hojo za hip postal, da bi se mu umirila sapa, ki ga je jela že malo dušiti, ter dvignil napol sklonjeno glavo višje, je zapazil v višini pred seboj, ne baš več daleč — motnosvetel in velik polkrog. To je bilo okno visoke, samotne trške cerkve, katero je obsevala večna luč.

Bil je torej že prav blizu cilja in kmalu nato je na lahko zadel ob nizko cerkveno obzidje ter stopil na tlak pred glavna vrata.

Kar mu nehote zopet zazvene v ušesih besede služkinje Urše: »Ali čujete, gospod? Ta tajni, mili glas! Mati božja usmiljena šepeče: Vstala bode in ozdravela!«

Naglo je snel klobuk z glave, se zatem zopet pokrnil ter krenil izprva na levo, a nato na desno. Mrtvašnica je stala ravno sredi vzhodne strani pokopališča, zvezana z ondotnim obzidjem, in on je, prišedši od zahodne strani, zavil sedaj na severno. Jel je tavati zelo počasi, kajti na vsem tem delu pokopališča je bilo tako temno, da nikakor ni bilo moči razločiti niti visoko štrlečih nagrobnikov, kaj li gomil.

Ko je lezel tako polagoma v temini dalje, zazdelo se mu je nenadno, da je začul nekje na nasprotni strani cerkve neki ječeč glas ob gluhem ropotu, ki pa je zamrl zopet takoj. Vendar ni verjel povsem svojim ušesom; zato tudi ni obstal, pač pa je bil še pozornejši ter je taval še hitreje naprej.

Prispel je ob severovzhodni ogel cerkve. Na desni, precej v stran pred njim, je zasvetil živo lep nagrobni križec. Za trenotek

se mu je ustavil korak, a v tem je že spoznal, da počivajo na tem križcu, ki žari skrivnostno iz temine, rumeni žarki, ki se vsipajo nanj izza mrtvašničnega okna.

Da, to je križec poleg mrtvašnice! . . . In ni li to nagrobnik njegove ženke? Ni li to oni pomnik, poleg katerega izkopljejo jutri zarana iznova jamo, da položijo vanjo tudi Zorico?

Kar začuje ravno tam, kjer je po njegovem mnenju stala mrtvašnica, zopet tajno, bolešno ječanje, a poleg njega ropot, kakor bi bil kdo potrkal ali močno zaškrebetal na lesena vrata.

Vztrepetal je po vsem telesu, nogi sta mu zastali, v prsih ga je jelo dušiti. Kaj bi bilo to? . . .

In zopet čez kratko ta jokajoči glas, to škrebetanje, to trkanje!

»Ona jel!« mu je švignilo skozi možgane. Prejšnja burna slutnja se je dvignila v njem, kakor bi trenil, ter ga premagala in prevzela v trenutku. V spominu se mu je zasmejal za hip obraz bolne Urše: »Vstala . . . ozdravela! . . .«

O Bog! . . . Kaj? Ko bi pa vendar —?! . . .

Opotekel se je nevede malce v stran; sedaj pa je ugasnil nenadoma — blesk kamenitega križa.

O sveti Bog! . . . Kaj pa je zopet to? . . .

Ali so se upihnile sveče v mrtvašnici? — — Ta ropot! — — Kaj, ko bi bila — o groza! — padla z odra in . . . Pognal se je onemogel ter do skrajnosti razburjen naprej, toda trčil je pri tej priči ob trd, robat predmet. Stresel se je! Pred očmi se mu je zavrtelo brez števila zvezd . . . nogi sta se močno zašibili . . . omagali . . . vse moči so po bliskovo pojemale . . . in s krilečima rokama se je zgrudil na zemljo. — A sedaj svetloba, jasna, bleščeča . . . in v njej Zorica s slamnikom, s cvetkami — živa, sladka, smejoča . . . v hipu pa zopet noč, strašna noč . . . nenadna, krčevita, dušeča bol okrog srca . . .

Grgrajoči, umirajoči glasovi so vznemirili zrak, nato vse tiho . . .

* * *

Čez pol ure se je vrnil Kočar, odprl mrtvašnico, obstal med vrati ter obstrmel; davkarja ni bilo tu. — Neumljivo! . . .

Kaj, ko bi se mu pa bilo kaj zgodilo?! . . . Mož se je spomnil voščenega obraza, širokih, motnih oči, drhtečega glasu, onega silnega razburjenja . . . Kaj, ko bi se mu pa bilo res kaj primerilo?! . . .

Obrnil se je na mestu in kliknil med gomile: »Gospod davkar!«

A med gomilami skrivnostna tišina, le na bregu za pokopališčem enakomerno cvrčanje murnov.

Naglo se je zopet obrnil, skočil v mrtvašnico, prijel za visok, okoren svečnik z gorečo voščenko ter pohitel ž njim v noč nad grobovi. Tukaj je zapazil za velikim pokopališkim križem z razpetim Kristom del človeškega telesa, hitel na mesto in ves vzdrgetal.

»Gospod davkar! O usmiljeni Bog! Gospod davkar!«

A pod križem je ležalo vznak mirno davkarjevo truplo in dvoje brezizraznih, mrtvih oces je zrlo iz zasinjelega obličja navzgor.

Kočarju je padel svečnik iz rok in, prevzet od tajne groze, je zdirjal črez pokopališče proti župnišču. — — — — —

Skoro nato sta se dvigala v tesni mrtvašnici dva odra in vzporodno z ljubljeno hčerko svojo je ležal — ubogi davkar . . .

Svidenje.

Z nekdanjo svojo ljubico
iz polpozabljenih let
po kolikem času, oh, sam ne vem,
sešel sem bil se spet.

Uljudno tuj pozdrav bil moj
in tuj bil njen odzdrav:
ah, dolgo že mrtva najina
nekdanja je ljubav.

In vendar, ko po cesti tja
hitel sem mimo nje,
trenotek sentimentalna bol
mi padla je v srcé.

Trenotek duh moj splaval je
v minole zlate dni,
ko bil mi je življenja pol
smehljaj iz teh oči.

No, temu je zdaj dolgo že . . .
Tačas brstel je maj
in s cvetjem ponašal bujnim se
vsak travnik je in gaj.

Klobuki okrašeni ž njim
in gumbnice bile so vse
in polne bile so vaze ga
in polne ga — cesté . . .

Ah, zdi se mi, da takšen cvet,
pohojen v prah in strt,
bila i najina ljubezen je,
rojena le za smrt.

Ivan Prosekar.

